

Franjinim stopama

List Franjevačkog svjetovnog reda
i štovatelja svetog Franje

Široki Brijeg, listopad 2024.
Broj 3 (52) | Cijena 3 KM

Mariološko-marijanski simpozij “Širokobriješka Gospe, Majko milosti!”

s. Valerija Kovač i Gojko Jelić

Miro Kraljević

fra Ivan Marić

fra Ivan Karlić

s. Valerija Kovač

U franjevačkom samostanu na Širokom Brijegu, 7. rujna 2024. održan je mariološko-marijanski simpozij „Širokobriješka Gospe, Majko milosti!“. Simpozij u povodu 160. obljetnice kipa BDM na Širokom Brijegu organizirali su Hrvatski mariološki institut (HMI) Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Franjevački samostan Uznesenja BDM na Širokom Brijegu i Grad Široki Brijeg. Pozdravnim riječima skupu se najprije obratio gradonačelnik Grada Širokog Brijega **Miro Kraljević**, istaknuvši društvenu i vjersku važnost prisutnosti franjevaca u Širokom Brijegu.

Gvardijan fra Ivan Marić pojasnio je povod ovoga simpozija i predstavio kip Širokobriješke Gospe.

Predstojnik Hrvatskoga mariološkog instituta **prof. dr. sc. fra Ivan Karlić** prenio je pozdrave dekana KBF-a prof. dr. sc. Josipa Šimunovića, pohvalio inicijativu gvardijana fra Ivana za ovaj simpozij i izrazio radost što je pozvao Hrvatski mariološki institut da ga organizira.

Kako su franjevački samostan, crkva i Marijin kip na Širokom Brijegu posvećeni Uznesenju BDM, prvo izlaganje održala je tajnica Hrvatskoga mariološkog instituta **izv. prof. dr. sc. s. Valerija Kovač** predstavivši smisao i aktualnost najmlađe marijanske dogme – uznesenja BDM na nebo.

“Papa Pio XII. proglasio je 1950. godine obvezujućim za čitavu Crkvu „da je Bezgrešna Bogorodica uvijek Djevica Marija, završivši put zemaljskog života, bila tijelom i dušom uznesena u nebesku slavu.“ Papino proglašenje istine vjere nema svrhu tek utvrditi jedan prošli događaj koji bi nedostajao u Marijinu životopisu; papa nas poziva da i danas pred sobom oživimo lik Marije Isusove Majke: da posvijestimo njezinu posebnu ulogu u djelu otkupljenja čovječanstva te da vidimo kako njezina nebeska sudbina otkriva konačni smisao našega zemaljskog života. Promatrajući Mariju gledamo i same sebe, jer ono što je Marija u svojoj nezamjenjivoj posebnosti doživjela, Bog je obećao i svim ljudima.

Uznesenje Marije na nebo je najmlađa marijanska dogma, ali joj ostale tri sadržajno prethode i zaokružuju je. Te dogme nam kazuju da je Marija imala izvanredan početak i izvanredan svršetak svoga zemaljskoga života.

Izraz „nebo“ u dogmi ima duhovno-teološki smisao. Time se izražava vjera da je Marija u potpunome zajedništvu s Presvetim Trojstvom.

Marijino dovršenje života u nebu i njezinu proslavu možemo izreći jedino vjerom u uskrsnuće mrtvih i život vječni. Ono što se dogodilo s Marijom ima zbiljsko (a ne samo idejno) značenje i za sve nas, jer Marija živi u stanju konačnoga ostvarenja kao član čovječanstva kojemu je još potrebno otkupljenje.

Član HMI-a **dr. fra Josip Šimić** izlagao je o razvoju koncilske mariologije „Od marijanske sheme ‘De Beata Virgine Mater Dei et Mater hominum’ do ‘Lumen gentium’, VIII. poglavlje“.

O Blaženoj Djevici Mariji dogmatska konstitucija o Crkvi Lumen gentium govori u svom posljednjem osmom poglavlju (br. 52-69). U sastavljanju te sheme sudjelovao je hrvatski teolog fra Karlo Balić, član teološke komisije Koncila. Ona govori o ulozi BDM u ekonomiji spasenja, gdje se opisuje njezin odnos s Isusom Kristom. U zaključku se Mariju oslikava kao znak sigurne nade i utjehe Božjem narodu, kojemu je predvodnica, a pod ekumenskim vidom i vjernica oko koje će se okupiti svi u jednoj Crkvi.

Profesor na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Mostaru dr. fra Iko Skoko i **doktorand fra Goran Azinović** u online obraćanju osvrnuli su se na lik BDM u „Katekizmu Katoličke Crkve“.

Katekizam Katoličke Crkve Mariju spominje na više mjesta. Posebna cjelina posvećena joj je u prvom dijelu, o Vjeronanju i vezana je uz članke: „Začet po Duhu Svetom“ i „Rođen od Marije Djevice“. (KKC, br. 466, te 484-507)

O Mariji se govori i u članku o Duhu Svetom u trećem poglavlju (KKC br 721-726) kao remek djelu poslana Sina i Duha u punini vremena. U dijelu o molitvi, četvrti dio KKC, također se govori o Mariji i njezinoj molitvi, jer ona je savršena moliteljica, slika Crkve: „Zbog njezine jedinstvene suradnje u djelu Duha Svetoga, Crkva voli moliti u zajedništvu s Djevicom Marijom, da s njom veliča velika djela koja je u njoj Bog učinio i da joj povjeri molitve i hvale“ (KKC, br. 2682). Kada govori o Isusovoj molitvi, Katekizam dodaje da je „Sin Božji, postavši Sinom Djevice, naučio moliti svojim ljudskim srcem. Naučio je to od majke koja je u svom srcu čuvala sva ‘velika djela’ Sve-mogućeg i o njima razmišljala“ (KKC, br. 2599).

Mariji u Katekizmu pripada i posebna cjelina pod naslovom „Marija – Majka Kristova, Majka Crkve.“ (KKC 963-972)

Doc. dr. sc. fra Ante Bekavac s KBF-a u Zagrebu govorio je na temu “Marija kao model života ostvarenog po krepostima” pokazuje da je Marija ‘savršena ikona vjere’ i uzor moralnog života za suvremenog kršćanina/kršćanku. Istinska je kršćanska krepost ona koja izvire iz odnosa s Bogom te se dosljedno i ozbiljno odnosi prema svom pozivu da žive u slobodi djece Božje. Gledajući primjer Marije, po-jedinac uči slušati Boga na putu vjere i pronalazi pravi smisao svoga života. Stoga Marija kao model ostvarenog života označava i poka-zuje njezino predanje Bogu, njezinu vjernost u ostvarenju poziva i njezino svjedočanstvo života što je norma vjere i putokaz za sve koji žele postići moralnu svetost.

Marijina vjera pruža potporu svakom Kristovom učeniku te je stoga svaki kršćanin pozvan slijediti njezin primjer u svom hodočašću vjere. Marija uči kako biti Kristov učenik/učenica na pravi način, a ne površno. Ona je primjer shvaćanja kršćanskog života kao zauzimanja prema Božjim obećanjima u skladu s načelima Evanđelja pred novim izazovima kršćanskog života.

fra Josip Šimić

fra Goran Azinović

fra Ante Bekavac

fra Miljenko Šteko

Gvardijan Međunarodnoga zavoda Antonianum u Rimu dr. fra Miljenko Šteko proučio je „Franjevačke mariološke obzore, s posebnim osvrtom na škotizam i njegovu protežnicu u Hercegovačkoj franjevačkoj provinciji“.

Papa Ivan Pavao II. 6. srpnja 1991. godine, nakon pomnih provjera potvrdio je «glas svetosti i herojske kreposti bl. Ivana Duns Skota (oko 1266 - 1308.) kao i kult koji mu je od davnine iskazivan» a blaženim ga je proglasio 20. ožujka 1993. Dug je bio i krivudav put kroz stoljeća dok je ovaj blaženik dočekao to najviše crkveno priznanje. U tom je najodlučniju ulogu odigrao Hrvat fra Karlo Balić (1900. - 1977.) sa svojom Skotističkom komisijom.

Najosobitija je zasluga Ivana Duns Skota što je već u ono doba najodlučnije ustao u obranu izvanredne povlastice Blažene Djevice Marije: da je Marija u prvom času svoga zemaljskoga postojanja sačuvana od svake ljage istočnoga grijeha. Tu je istinu svete vjere, koja se kroz stoljeća polako izvijala u kršćanskom vjerovanju, a kojoj su osobiti predvodnici tijekom povijesti bili franjevci, svečano proglasio papa Pio IX. u bazilici sv. Petra u Rimu, 8. prosinca 1854. godine.

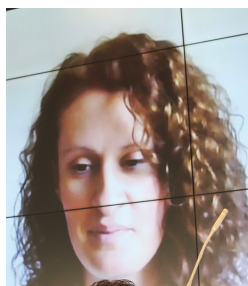
Iz djela Ivana Duns Škota i škotističkih pisaca preko domaćih pisaca praktične teologije i propovjednika ušla je franjevačka pobožnost u narodnu dušu koja je po sebi raspoloživa prihvatiti zajedno Krista i Mariju.

fra Draženko Tomić

Izvanredni profesor na Učiteljskom Fakultetu Sveučilišta u Zagrebu dr. fra Draženko Tomić analizirao je u svome online predavanju „Napise o crkvi i samostanu na Širokom Brijegu u časopisu ‘Kršćanska obitelj’“.

Časopis su 1900. pokrenuli profesori Franjevačke bogoslovije u Mostaru kao zabavni i poučni list za hrvatski katolički puk. Ovaj mjesečnik izlazio je do 1920., a obnovljen je 1938. Posljednji broj izašao je u studenom 1944. Na preko 6700 stranica objavljeno je cca 10 000 naslova. Objavljene su 34 fotografije tematski vezane za Široki Brijeg s dva seta fotografija (prijenos ostataka fra D. Buntića i ispit analfabeta).

Maja Soldo

Maja Soldo, ravnateljica Zavoda za kulturno-povijesnu baštinu Ministarstva obrazovanja, znanosti, kulture i športa Zapadnohercegovačke županije i doktorandica, predstavila je u online obraćanju rad „Franjevci i lokalna zajednica u misiji očuvanja kulturne baštine kao identiteta našega naroda“.

Svjesni važnosti očuvanja starina, franjevci su davno započeli i misiju očuvanja povijesti ovog naroda kroz čuvanje starih predmeta. ... Kako s aspekta materijalne baštine kip Blažene Djevice Marije je doista vrijedno kulturno dobro, zbog svoje starosti, povijesnih, društvenih i estetskih karakteristika, ali ono najvažnije u njemu su utkane molitve, zavjeti, suze hercegovačkog puka kao tradicija, običaji, što možemo promatrati kao dio nematerijalne baštine, dio žive baštine, žive vjere sažete pri samom pogledu na kip Blažene Djevice Marije.

Knjižničar Franjevačke knjižnice u Mostaru i urednik provincijskog nakladničkog niza RECIPE **fra Ante Marić** govorio je o „Taktilnoj vjeri i kipu Širokobriješke Gospe“.

Govoreći o primjerima iz Evanđelju koji govore o mnoštvu ljudi koji

dolaze Isusu sa svih strana iz različitih krajeva želeći ga dotaći (taktilna komunikacija) i ozdraviti fra Ante se prisjetio i osobnog iskustva. "Ja nisam shvaćao puk koji dodiruje rukama Gospin kip. Vrlo brzo nakon obnove su se na Gospinoj nozi i licima anđela vidjeli godovi drveta. Bio sam ljut. A onda sam 8. rujna 1987. na 300. obljetnicu ramsko-sinjske Gospe vodio dva autobusa hodočasnika iz Širokog Brijega u Ramu. Kada sam vidio čudotvornu sliku Ramsko-sinjske Gospe poželio sam je dotaknuti. I to sam učinio. Usprkos zabrani. Bez razreda škole naše su majke, bake, očevi, djedovi mladići i djevojke dodirivali Gospin kip da ih čuva, da im nekoga ozdravi. Ja sam to posve kasno shvatio. I drago mi je da sam shvatio."

Kip Širokobriješke Gospe prvi put je stručno obnovio Filip Dobrošević, restaurator iz Splita, a posljednju obnovu uradili su Miran Palčok i Marko Rogošić od 8. do 13. srpnja 2024. Restauratori izjavljuju da su najprije radili sonde na svim dijelovima odjeće i plašta i pritom skinuli tri sloja premaza, a četvrta je bila originalna boja. Koristili su boju za drvo na bazi vode, akrilne boje i uljane slikarske boje. Cijeli kip je nakon toga zaštićen polusjajnim lakom.

Prof. dr. sc. fra Andrija Nikić, predsjednik HKD-a Napredak i HAZU-a sa sjedištem u Mostaru, izlagao je o „Fra Petru Bakuli i širenju štovanja Gospina uznesenja u Hercegovini“.

Fra Petar Bakula, profesor filozofije na Franjevačkom učilištu u Širokom Brijegu, generalni vikar Mostarske biskupije bio je pokretač i duša svih vjerskih i prosvjetnih djela njegova doba u Hercegovini. Osim što je bio vrstan pisac, profesor, graditelj, župnik i gvardijan, bio je i uspješan - pravnik. Uspješno je u Rimu riješio pravno uređenje Hercegovačke franjevačke kustodije 1852. godine, koja je 40 godina potom prerasla u Hercegovačku franjevačku provinciju.

Nekoliko godina skupljao je po Europi i Maloj Aziji sredstva za prosvjetni i vjersko uzdizanje Hercegovine. Na jednom takvom putovanju 1864. godine na povratku iz Tirola, zaustavio se u Trstu gdje se sastao s nekim kiparom koji se već bio poduzeo izraditi kip Gospina Uznesenja za novu crkvu na Širokom Brijegu.

Fra Petar je u knjizi "Pisma svetoiskazana od Ercegovačke redovničke čuvodržave" (1853.) opisao povezanost Gospe i Širokog Brijega:

*"Kad je misec najvećih vrućina, Očigledno misto plemenito,
Prva se je postavila stina. Sveto zdanje gdi je podignuto,
Brig Široki ako želiš znati Na Nebesa Diva uznesena
Odavno se tako poče zvati, Njoj je prva stina posvećena."*

Fra Andrija priredio je nekoliko knjiga s djelima fra Petra Bakule.

Profesorica na KBF-u u Zagrebu i članica HMI-a dr. Marija Pehar i doktorand fra Renato Galić predstavili su „Istaknute teme u marijanskim propovijedima fra Rufina Šilića“,

U radu su bile obrađene marijanske propovijedi poznatog hercegovačkog franjevca fra Rufina Šilića koje su skupljene u zbirci propovijedi "U okrilju majke". Iz mnoštva propovijedi, njih 70-ak, pobliže su obrađene tri teme: Marijino majčinstvo koje fra Ruffin obrađuje na tri razine: Marijino bogomajčinstvo, njezino univerzalno majčinstvo

fra Ante Marić

fra Andrija Nikić

s. Marija Pehar

fra Renato Galić

fra Antonio Musa

fra Mario Knezović

i majčinstvo koje pripisuje svim vjernicima na temelju Lukina evanđelja, povezanost dogmi o Marijinom bezgrešnom začeću i njezinu uznesenju, osobito pod vidom njihove povezanosti s Crkvom i svakim vjernikom i Marijino posredništvo, jedna osjetljiva tema kojoj fra Rufin pristupa teološki zrelo.

Župnik župe sv. Jeronima u Chicagu i **doktorand fra Antonio Musa** govorio je o „Marijanskim propovijedima fra Rufina Šilića na Širokom Brijegu kao modelu suvremenog kršćanskog propovjedništva“. Fra Rufin Šilić je volio propovijedati o Gospi. Vjeran franjevačkoj tradiciji koja Mariju naziva Kraljicom Franjevačkog reda, Šilić je u svojim marijanskim propovijedima Blaženoj Djevici Mariji spjevao neke od najljepših pjesama i retorički najuzvišenijih pohvala.

Fra Rufinu Šiliću kao propovjedniku ne može se prigovoriti da nije znao prepoznati probleme svoga vremena. Šilić se uhvatio u koštac i sa socijalističkim društvenim poretom. Ponekad je to činio na otvoreni način, kritizirajući neke od temeljnih postavki komunističkoga društvenog uređenja, vrlo često bi pak to činio pozitivnom afirmacijom kršćanskih vrijednosti. U srcu puka i u srcu hercegovačkih franjevaca Široki Brijeg je bio simbol žrtve, simbol stradanja. Na osobit način to je moralo biti još i izraženije u vrijeme komunističke strahovlade, u vrijeme kada su ove Šilićeve propovijedi odjeknule sa širokobriješke gore. Šilić je svjestan konteksta u kojem propovijeda. Nemali broj puta on gotovo neprimjetno kroz svoje propovijedi provuče ime Širokoga Brijega. Puku koji je slušao spominjanje zabranjenog imena njihovoga mjesta značilo je puno. Spomen na ime Široki Brijeg bio je izraz njihove vjere u Boga, njihove povezanost s Crkvom i franjevcima, njihovog tihog otpora jugo-komunističkoj torturi.

Komunikolog i župnik župe Kočerin **dr. sc. fra Mario Knezović** u online izlaganju govorio je o „Vrstama i modelima verbalne i neverbalne komunikacije vjernika i Gospe“.

Tri su osnovna oblika komuniciranja: 1. Intrapersonalna (ja sa svojim ja), 2. Interpersonalna (ja i ti/on), 3. Masovna (ja i mi/oni).

Čovjek sa svetim (Bog, Blažena Djevica Marija, sveci) koristi najviše Interpersonalnu komunikaciju koja je proces u kojem se informacije, značenja i osjećaji dijele međusobno kroz izmjene verbalnih i neverbalnih poruka.

Osnovne vrste molitvenoga izričaja su: molitva prošnje (farizej i carinik), zagovorna molitva (kćerka mi je bolesna), zahvalna molitva (zahvalni gubavac), molitva pohvale (slavite ga u Psalmima).

Posebnu ulogu u odnosu sa svetim, pri dolasku do kipa ili slike sveca, ima taktilna komunikacija. Isus često koristi taktilnu komunikaciju (dotiče gubavca, uzima Jairovu mrtvu kćer za ruku, doticanje Isusovih skuti – haljina, dotiče oči slijepcima, jezik gluhoonijemoga). Čovjek u komunikaciji pred kipom (Gospe) najčešće komunicira neverbalno: klečanje, pogled očima, raširene ruke, sklopljene ruke, meditacija, dodir rukom.

Izvanredna profesorica na KBF-u u Zagrebu i članica HMI-a dr. Andrea Filić predstavila je patrističke temelje i suvremene naglaske

govora o „Mariji koja razrješuje čvorove“.

Ova se pobožnost razvila iz slike čiji se original nalazi u Augsburgu, a prikazuje Gospu kako razvezuje čvorove na vrpce koju drže dva anđela. Priča na temelju koje je nastala ta slika polazi od bračnog para vjenčanog 1612. godine: plemića Wolfganga Langenmantela i Sofije Imhoff. No pravi zamah toj pobožnosti dao je Jorge Maria Bergoglio, papa Franjo. Sa slikom se upoznao, i odmah ga je oduševila, osamdesetih godina prošlog stoljeća. Nakon što je postao papa, mogao je pridonijeti njezinu širenju i na svjetskoj razini.

U drugom dijelu prof. Filić analizira tvrdnju svetog Ireneja da je Marija svojom poslušnošću i vjerom razvezala čvor koji je Eva zavezala svojom neposlušnošću i nevjerom. Činjenica je da se danas sve više širi pobožnost Gospi koja razrješuje čvorove. To u sebi krije mnoge *pozitivne strane*, među ostalim i to da si posvješćujemo i priznajemo: da imamo čvorove, da ih ne možemo sami razriješiti, da nam je potrebna pomoć. Da bi čvor našeg grijeha ili bilo kojeg drugog problema bio uistinu razvezan, na njegovo mjesto mora doći novi čvor: čvor zajedništva Boga i čovjeka, ali i čvor zajedništva čovjeka i čovjeka.

U predavanju naslovljenom „Pabirci o Mariji svagdašnjoj“, **Tomislav Filić** (diplomirani teolog, zaposlen na mjestu ravnatelja Osnovne škole A.Harambašića u Zagrebu) iznio je nekoliko crtica iz života Blažene Djevice Marije u kojima je moguće otkrivati ju kao djevojku i ženu svoga vremena. Da bismo ju vidjeli takvom potrebno je, na određeni način, krenuti putem otkrivanja njezine istinske osobe. Govor o njoj, kao i likovni prikazi, često je obilježen bogatstvom, kičenošću i uzvišenošću kojom se želi naglasiti ljepota i veličina njezine duše, ali time se često zastire njezina ljudskost, običnost, jednostavnost koja je življena u konkretnom, svakodnevnom životu. Mariju koja je tako živjela u Nazaretu „Marijom svagdašnjom“ nazvao je fra Bonaventura Duda. Na kraju predavanja predavač je pročitao nekoliko litanjskih zaziva kojima bismo mogli častiti Mariju svagdašnju.

Bibličar i međugorski ispovjednik **dr. fra Tomislav Pervan** predstavio je povijesni i egzistencijalni kontekst pučke pobožnosti u Hercegovini s naglaskom na štovanje Isusa i Marije. Predavanje je pročitao **fra Željko Tomić**.

Vjerni je naš puk bio stoljećima nepismen, malo tko je bio vičan čitanju ili pisanju. Ali je zato imao pamćenje. Pamtili su molitve, pamtili stihove i pučku teologiju, kršćanski nauk u obliku pobožnih zaziva, pjesama i pjesmica, molitava i molitvica, koje su se prenosile s koljena na koljeno, iz obitelji u obitelj. Svaka je naša obitelj imala u svojoj obiteljskoj molitvi nešto svoje specifično, posebne molitve i redosljed moljenja. Sakramenti su se dijelili pod vedrim nebom, u brdima ili prodolinama, daleko od turskih očiju. Sakramentalni susret s Gospodinom bijaše snažan, prepun strahopoštovanja prema Tajni, da se to i danas osjeća u nekim dijelovima Hercegovine, gdje je upravo fratar naglašavao i uvodio sakramentalnu praksu.

Radni dio simpozija zaključio je **fra Ivan Karlić**, koji je u nedjelju, 8. rujna predslavio i svečano euharistijsko slavlje u crkvi Uznesenja BDM na Širokom Brijegu.

dr. Andrea Filić

Tomislav Filić

fra Željko Tomić